

İlköğretim 4.Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Disiplinlerarası Yaklaşımın Göre Yapılan Öğretimin Öğrencilerin Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi

Selma ASLANTAŞ^{a,1} (selmaaslantas@hotmail.com)

^aGazi Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi, Teknik Okullar, Beşevler 06100 Ankara.

Özet - Bu araştırmada; disiplinlerarası yaklaşımın ilköğretim Görsel Sanatlar Dersi'nde uygulanmasının öğrencilerin derse yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığı incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu yarı deneysel modeli kullanılmıştır. Ankara ili Çankaya ilçesinde yer alan özel bir ilköğretim okulunun 4. sınıfında, 21 öğrenci deney grubu ve 23 öğrenci kontrol grubu olmak üzere intact yöntemi ile seçilen toplam 44 öğrenci ile uygulama gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve 30 maddeden oluşan "Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde; tek faktör üzerinde tekrarlı ölçümler için iki faktörlü ANOVA (repeated measures) testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest ve sontest tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca deney grubunda disiplinlerarası yaklaşıma göre yapılan öğretim öğrencilerin derse ilişkin tutumları üzerinde kontrol grubuna göre bir fark oluşturmamıştır

Anahtar Kelimeler -
Disiplinlerarası
yaklaşım, tutum,
görsel sanatlar
eğitimi

The Effect of Education with an Interdisciplinary Approach in Primary School 4th Grade Visual Arts Class on the Attitudes of the Students Towards The Class

Abstract - In this research, we have tried to observe whether implementing interdisciplinary approach in primary school Visual Arts Class generated any meaningful differences on the attitudes of the students towards the subject. Quasi-experimental design with a pretest-posttest control group was used in the research. The test was performed in Çankaya District of Ankara, on 44 pupils chosen by intact method. Of these pupils, who were attending 4th grade, 21 pupil were in experimental group, and 23 pupil were in control group. As a data collection instrument, the 30 item "Attitude Scale Towards Visual Arts Class", which was developed by the researcher. When analyzing the collected data; for repeated

Keywords -
Inter-Disciplinary
Approach, Attitude,
Visual Arts Education

¹ Baş Yazar

measures on single factor, two factored ANOVA (repeated measures) test was performed. At the end of the research, no meaningful difference was observed between the pretest and post test attitude scale points of the experimental group and control group pupils. In addition, the education provided in accordance to the interdisciplinary approach to the experimental group did not generate a difference on the attitudes of the pupil towards the class, when compared to the control group.

Received: 14.10.2012

Accepted: 05.12.2012

1. GİRİŞ

Her alanda sınırların kalktığı ve iletişimin hızla yaşandığı günümüz dünyasında toplumu şekillendiren kurumların başında gelen eğitim ortamları program ve yaklaşımlarından uygulanan yöntem ve tekniklere kadar bu değişimi yaşamak durumundadır. Eğitim programları içinde bu değişim ve gelişimin gelinen önemli noktalarından biri de disiplinlerarası yaklaşımdır. Son yıllarda eğitim programları içinde disiplinlerarası yaklaşıma her alanda sıkça yer verildiği görülmektedir. İşler'in (2004) de ifade ettiği gibi 20. yüzyılın sonu ve 21.yüzyılın başında eğitim alanında süregelen gelişmelere paralel olarak ortaya çıkan değişim hareketinde standartların oluşması ve öğretim uygulama ve alışkanlıklarındaki gelişmeler ön plana çıkmaktadır. Her iki durumda da disiplinlerarası – tematik programın dikkatle incelendiği ve araştırıldığı görülmektedir.

Tarihsel açıdan bakıldığında tüm çalışma alanlarında disiplinler, bilgiyi örgütlemeyi sağlarken yeni anlayışların üretilmesine aracı olmuşlardır. Bu bakımdan disiplinler çalışmaları başarı sağlayarak, yaşam kalitesini iyileştiren bir çok buluşun oluşmasına ortam hazırlamıştır. Ancak disiplinler çalışmaları karmaşık sorunların ele alınıp çözüme kavuşturulmasına yetmeyen aşırı uzmanlaşmayı ve parçalanmışlığı da beraberinde getirmiştir (Gür, 2003). Bu çerçevede disiplinlerarası çalışmalar disiplin temelli çalışmaların eksikliklerini tamamlayarak, uzmanlaşmanın yarattığı bazı olumsuz denebilecek durumları olumluya dönüştürmesi yönünden alternatif oluşturduğu söylenebilir.

Sanat eğitiminde 1920'li yıllara kadar giden disiplinlerarası yaklaşım yeni bir görüş ya da uygulama değildir. Bu yıllarda öğretimi pekiştirmek amacıyla programlar konu alanları arasında bağ kurarak uygulanmıştır. Her konu alanını kendi sınırları içinde ayrı ayrı öğretmek yerine, öğretimi güçlendirmek için konu alanlarını birleştirerek öğretmek eğitimde yeni bir yol olarak önerilmiştir. Sanatın birleştirmelerde bağlayıcı, pekiştirici bir öğe olarak uygulanması bir anlamda disiplinlerarası yaklaşım olarak yorumlanabilir. Burada ifade ya da anlatım düşüncenin, duygunun, imgelerin görselleştirilmesi başka bir ifade ile resimle anlatılması anlamını taşımaktaydı. Çocuk konu alanlarında öğrendiklerini somut olarak iki ya da üç boyutlu anlatım gereçleri ile ifade ederse öğrenme pekişerek bütüncül öğretim sağlanmış oluyordu (Yarımca, 2011; Kırıçoğlu, 2009:42).

İlk yıllarda, bütüncül öğretim programları hazırlanırken, disiplinlerin birleştirilmesinde sanat bir araç konumundaydı. Sanat ile diğer derslerin birleştirilme gerekçesi Görsel Sanatlar Dersinin öğretim programındaki önemini bir anlamda arttırmış görülmekteydi. Günümüzde disiplinlerin birleştirilme gerekçeleri ile yapılanmaları o dönemden farklılık göstermektedir. Örneğin Amerika'da bazı pilot okullarda sanat merkezli disiplinlerarası – tematik program uygulanmaktadır. Bu okullarda üç temel yöntem benimsenerek eğitim verilmektedir (İşler,

2004). Öteki dersler kadar önemli ayrı disiplinler olarak, öteki dersleri tamamlayıcı bir araç olarak, öteki faaliyet merkezi ya da öteki dersleri tamamlar nitelikte öğretilen tematik programın esasları olarak (İşler, 2004; Krong, 1995).

1.2. Disiplinlerarası Yaklaşım ve Görsel Sanatlar Eğitimi

Eğitim, bireyin farklı alanlarda bilgilenmesi ve bu bilgiler arasında bağlantılar kurarak yeni yapılanmalara gitmesini sağlarken, yeteneklerinin gelişmesine de ortam hazırlar ve bireyi zihinsel, duyuşsal yönlerden güçlendirerek olgunlaştırır. Sanat eğitimi de öğrencilerin uygulama, deneyerek öğrenme ve bağımsız hareket etme yetilerini geliştiren eğitim ve öğretim yöntemleri ile sadece konunun anlatılmasına yönelik değil, kendine güvenin ve sosyal davranışın da gelişmesine sebep olmaktadır (Buschkule, 2007:167). Görsel sanatlar eğitimi kişiliğin, bireysel ve toplumsal boyutunun oluşması ile estetik-duyarlılık yönü gelişmiş, yaratıcı ve sorgulayan bireylerin topluma kazandırılmasında önemi yadsınamayacak bir alandır. Bireyde estetik ve sanatsal kaygının ortaya çıkarılması, yönlendirilmesi ve yaşam biçimi haline getirilmesi ancak bireye uygun zaman ve ortamda verilen sanat eğitimi ile mümkündür. Erinç'in (1994) de ifade ettiği gibi sanat eğitimi farklı iki hedefi içerir; sanatçı yetiştirmek üzere verilen sanat eğitimi ve dünyaya farklı perspektiflerden bakabilen, evrensel boyutta düşünebilen insan yetiştirmeye yönelik sanat eğitimidir. Ancak kişinin kendisini tanıyabilmesi yeti ve beklentilerini bilmesi sanat eğitimine paralel diğer eğitim alanlarının uygulanması ile mümkündür.

Geleneksel konu alanlarının belirli kavramlar etrafında anlamlı bir biçimde bir araya getirilerek sunulması olan disiplinlerarası tematik yaklaşım, görsel sanatlar eğitimi ortamlarında çocuğun tüm boyutları ile gelişimi için çok yönlü bir eğitim ortamının oluşmasını sağlamaktadır (İşler, 2004; Yıldırım; 1996). Bu anlamda bütünleştirilmiş program konu merkezli eğitim ve öğretim programından farklılık göstermektedir. Bu yaklaşım ile öğrenme daha anlamlı olabilir ve önceki deneyimlerle kolay bağlantılar kurarak üst düzey düşünmeyi sağlayabilir. Yılmaz (2010) ve Wolters'ın (1994) da ifade ettikleri gibi bu ortamın oluşmasında sanat etkinlikleri, disiplinlerarası bir yaklaşım ile ele alınabilir ve böylece öğrencinin çok yönlü gelişimi hedeflenebilir. Standardı yüksek, nitelikli bir sanat eğitimi ortamının oluşturulmasında vazgeçilmez bir durumdur. (Ulusal Sanat Eğitimi Birliği, [NAEA]) (2002)'ye göre disiplinlerarası eğitim programı, öğrencilere yeni fikirler yaratma ve onlar arasındaki ilişkileri sentezleme fırsatı vermektedir (Yarımca, 2011; Colbert, 1997).

Eğitim ortamları, programdan uygulanan yöntem ve tekniğe kadar çeşitli faktörler ile öğrencilerin öğrenmelerini bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönlerden etkilemektedir. Böylece, öğrencilerin duyuşsal boyutta da derse ilgi ve tutumlarının oluşması sağlanabilir. Buradan derse yönelik tutumların oluşmasında uygulanan eğitimin, yöntem ve yaklaşımları ile önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Tutum bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutları ile etkileşim halinde ve geniş kapsamı ile farklı etkilerle oluşmaktadır. Bazı araştırmalarda derse yönelik öğrenci tutum ve davranışlarının oluşmasında disiplinlerarası yaklaşım önemli görülmektedir. Literatürlerde öğrencilerin farklı zekâ ve becerilerinin çalışmasında, çok yönlü eğitim ortamlarının oluşmasında etkili olan disiplinlerarası yaklaşımın, derse yönelik öğrenci tutumları üzerinde de olumlu etkilere sahip olduğu dikkati çekmektedir (Yarımca, 2011; Aslantaş ve Karabiber, 2011; Akt. Duran (2003); Schubert ve Melnick, 1997; Gilbert, 1989). Krong'un (1995) da ifade ettiği gibi sanat eğitiminde disiplinlerarası çalışmalar çocukların yoğun bir işbirliği ile sosyallik yaşamaları, kendilerine olan güven duygularının artmasına böylece okula ve derse daha olumlu bakmalarına ortam oluşturmaktadır.

Dolayısıyla öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine yönelik olumlu tutum geliştirmeleri daha mümkün hale gelmektedir.

Disiplinlerarası yaklaşım ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, genellikle bir yada birden fazla beceri bir arada veya bir eğitim yöntem veya yaklaşımı ile birlikte araştırıldığı dikkati çekmektedir. Kaynaklarda disiplinlerarası yaklaşımın çoklu zekâ kuramı, proje tabanlı öğrenme yöntemi, süreç temelli eğitim ve yapılandırmacı yaklaşım ile farklı derslerde çalışıldığı görülmektedir (Coşkun Diker ve Demirel, 2009; Demirel ve diğ., 2008; Gömleksiz ve Kan, 2006; Tertemiz, 2004; Duman ve Aybek, 2003; Tertemiz, 2003). Aynı şekilde çeşitli disiplin ve eğitim düzeylerinde yer alan diğer bazı araştırmalarda ise; genellikle, öğrenci başarısı ile eleştirel düşünme eğilimleri, yaratıcı düşünme, kavramsal bağlantı kurma, öğrendiklerini transfer etme, dili etkin kullanma gibi durumlar incelenirken (Demir, 2008; Arslantaş, 2007; Coşkun Keskin ve Öztuna Kaplan, 2007; Delier, 2005; Özkök, 2004; Duran, 2003; Yorks ve Follo, 1997) bazı araştırmalarda ise disiplinlerarası yaklaşımın benimsendiği eğitim programları, eğitim yöntem ve teknikleri ile farklı program modelleri üzerinde durulmaktadır (Tertemiz ve Çakmak 2001; Huntley, 1999; Yıldırım, 1997). Sıralanan araştırmaların çoğunda bir veya daha fazla konu, yöntem, beceri ve öğrenme alanı incelenirken öğrenci motivasyonu, eğitim ortamı, eğitmen motivasyonu ve iletişim süreci gibi konular üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunların yanında öğrencilerin kendilerini ifade etme ve sosyalleşme süreci, öğrenci ve eğitmen motivasyonu, eğitim ortamında öğrenci ve eğitmenin rolü gibi konuların da ayrıca incelendiği kaynaklarda dikkati çekmektedir (Yarımcı, 2011; Aslantaş ve Karabiber, 2011; Akt.Duran, 2003; Schubert ve Melnick, 1997; Gilbert, 1989).

1.3. Duyuşsal Alan ve Tutumlar

Bireyler doğumdan itibaren içinde yaşadıkları onları her boyutu ile çevreleyen ve etkileyen ortam ile bu ortamda bulunan her türlü nesne ve oluşumları bakış ve görüş açılarına göre algılayarak yorumlarlar. Bu süreçte nesne-çevre ve kendileri arasında oluşan ilişkilerin anlamını çözmeye çalışırlar (Mülayim, 1994). Böylece psikolojik ve sosyolojik boyutları ile kişiye has özellikler oluşmaktadır. Bireyin çevresine karşı algısı, tutumu bu özelliklerdendir. İnsanın çevresinde oluşan her türlü olay, nesne ve olguları algılayış ve anlamlandırma şekli de denilebilen tutum bilişsel, duyuşsal ve davranışsal özelliklere sahiptir. Tutumlar, bireyin çevresinde oluşan olaylara, bulunan obje ve nesnelere, fikir ve görüşlere karşı olumlu veya olumsuz hisleri göstermektedir. Çelik ve Ceylan (2009) ile Arslan (2006) tutumların üç yönünün olduğunu ifade etmektedirler. Fikir, görüş, düşünce ve önermeleri kapsayan bilişsel yön, düşünce ve fikirlere eşlik eden duyguları içine alan duyuşsal yön, davranış için hazır olmayı içeren, bilgilenme ve motivasyonu da içinde bulunduran davranışsal yöndür.

Bir nesneye, kişiye ya da olaya karşı belirli bir biçimde tepki verme olarak ele alınabilen tutumlar iki şekilde oluşabilir. Birey, ya bir tutum objesiyle etkileşime girerek ya da başkalarının tutumlarından etkilenerek kendi tutumlarını oluşturabilir. Uçal Canakay'ın (2006) ifade ettiği gibi deneyimler sonucunda oluşan ve deneyimler doğrultusunda yönlendirilen tutumların oluşması, değişmesi veya değiştirilmesi ve ölçülmesi genelde psikolojinin, özelde ise sosyal psikolojinin önemli konularından biridir. Tutum zekâ, güdü, algı gibi birçok psikolojik değişkeni barındıran doğrudan gözlenebilen veya gözlenemeyen çok boyutlu bir yapıdır. Farklı boyutları bir arada barındıran tutum kavramı diğer disiplinler ile etkileşim halinde olduğu gibi görsel sanatlar eğitimi ortamları ile de doğrudan etkileşim halindedir.

Geleneksel olarak öğretimin sonuçları, bilginin kazanılması ve zihinsel işlemlerde kullanılmasıyla ilgili olan bilişsel alan, bireyin davranışlarına yön veren tutum, inanç, değer ve yönelimleri içermekte olan duyuşsal alan ve beden gücüyle yapılan işlerin gerektirdiği yeterlilikleri kapsamakta olan devinsel alan olmak üzere üç temel alana ayrılmaktadır (Uçaner, 2011). Tutumlar uzun süre sosyal psikolojinin temel kavramlarından biri olmuş ve en uygun tanımı üretebilmek için geniş çaplı tartışmalar yapılmıştır. Felsefe, din, sanat, edebiyat, politika, ekonomi, biyoloji, tıp, tarih, sosyoloji ve eğitim gibi disiplinler duyuşsal alanı anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Ancak kaynaklar incelendiğinde duyuşsal alanın gerçekte neyi kapsadığı konusunda kesin bir görüş birliği bulunmadığı görülmektedir (Balaban Salı, 2006). Tutumlar doğrudan gözlenemez ancak davranışta anlaşılabilir. Gerçek yaşamda bu davranışlar, kişilerin söyledikleri ile gözlenebilen davranışlardır. İnsanların belirgin nesnelere, olaylara ya da durumlara karşı oluşturdukları tutumlar olumlu ya da olumsuz yönde somut bir kavram olabileceği gibi soyut bir kavram da olabilir. Uçaner, (2011) ile Balaban Salı (2006) tutumların bireysel, durağan ve sürekli olduğunu ancak bu süreklilik içinde bireylerin tutumlarında değişiklikler olabileceğini fakat olumlu ya da olumsuz değişim için uzun zamanının gerekliliğini ifade etmektedirler.

Eğitim ortamlarında öğrencilerin davranışlarını yönlendiren tutum, inanç, değer ve yönelimlerden oluşan duyuşsal özellikler, etkin bir öğrenmenin gerçekleşmesinde belirleyici rol oynayabilir. Öğrencilerin bir öğrenme-öğretme sürecine ilgi göstermesi ve katılması, büyük ölçüde duygusal alanda istek ve coşku duymaları ile ilişkili olabilir (Özcan ve Kocakulah, 2007). Aynı şekilde görsel sanatlar eğitimi ortamlarında da öğrencilerin sürece yönelik ilgi ve eğilimlerinin olumlu ve yüksek olması çocuğun bir birey olarak kendini gerçekleştirme ve özgürleşmesine olanak sağlayabilir. Çocuğun duygularına hitap ederek bilişsel olarak da gelişimine imkan verirken tutumlarını ve algılarını doğrudan etkileyerek şekillenmesine de ortam oluşturabilir (Kırıçoğlu, 2009; Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2007; Özsoy, 2007). Görsel sanatlar dersinde tutuma ilişkin araştırmalara bakıldığında; çalışmaların daha çok 6. ve 7. sınıflarda dikkati çektiği ve Çok Alanlı Sanat Eğitimi yöntemine göre ve çoklu zeka kurumana göre yapılan ders ve etkinlikler ile tutumların incelendiği görülebilir (Ayaydın ve Özsoy, 2012; Özsoy ve Şahan, 2009; Beykal Orhun, 2004).

Disiplinlerarası yaklaşım ve tutumla ilgili araştırmalara birlikte bakıldığında ise; doğrudan disiplinlerarası yaklaşım benimsenerek öğrencinin derse tutumunun incelendiği çalışmaların çok kısıtlı olduğu dikkati çekmektedir. Bazı çalışmalarda disiplinlerarası yaklaşım benimsenerek yapılan derslerde öğrencilerin derse ilgisi, motivasyonu, özgüvenleri ve sosyalleşmeleri üzerinde durulduğu görülmektedir (Demir, 2008; Demirel ve diğ., 2008; Coşkun Keskin ve Öztuna Kaplan, 2007; Delier, 2005; Özkök, 2004; Schubert ve Melnick , 1997). Literatürde disiplinlerarası yaklaşım benimsenerek yapılan çalışmalarda daha çok öğrenci başarısı, eleştirel düşünme becerileri ile yorumlama, yaratıcı düşünme, dili etkin kullanma gibi farklı becerilerin incelendiği ve daha çok 6. 7. ve 8. sınıflarda yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bu sınıf düzeylerinde Görsel Sanatlar, Fen ve Teknoloji, Bilgisayar, Sosyal Bilgiler, Müzik, Beden Eğitimi, İngilizce ve Türkçe Derslerinde çalışıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde doğrudan disiplinlerarası yaklaşımın tutuma etkisine bakılan bir çalışmanın öneminin açık olduğu anlaşılabilir. Bu nedenle bu çalışmada disiplinlerarası yaklaşıma göre yapılan öğretimin Görsel Sanatlar Dersine ilişkin tutuma etkisi araştırılmıştır. “İlköğretim 4. Sınıf Görsel Sanatlar Dersinde Disiplinlerarası

Yaklaşımına Göre Yapılan Öğretimin Öğrencilerin Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi” araştırmanın amacını oluşturmaktadır.

Belirtilen amaca yönelik aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası öntest ve sontest toplam tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır? Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öntest – sontest ortalama tutum puanları arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin tutum puanlarında deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık var mıdır?

2. YÖNTEM

2.1. Problem

İlköğretim 4. sınıf Görsel Sanatlar Dersinde disiplinlerarası yaklaşıma göre yapılan öğretimin öğrencilerin derse ilişkin tutumlarına etkisi var mıdır?

2.2. Araştırmanın Modeli

Araştırma öntest-sontest kontrol gruplu deneysel desen modelinde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı II. Yarıyılında, Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan Özel Ankara Maya ilk ve Orta Okulu'nun 4. sınıflarından 4-B sınıfındaki 23 öğrenci kontrol grubu, 4-C sınıfından ise 21 öğrenci deney grubu olmak üzere intact yöntemi ile belirlenen iki şubeden toplam 44 öğrenci oluşturmaktadır.

2.4. Veri Toplama Aracı

Deney ve kontrol grubu öğrencilerine çalışmanın başlangıcında ve bitiminde uygulanmak üzere araştırmacı tarafından “Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği” geliştirilmiştir. Ölçek likert tipi dördümlü dereceleme şeklinde “Hiç Katılmıyorum, Katılmıyorum, Katılıyorum, Tamamen Katılıyorum” olarak hazırlanmıştır. Uzman görüşleri alınarak hazırlanan taslak ölçek 17 (+)ve 14 (-) olmak üzere toplam 31 maddeden oluşturulmuştur. Taslak ölçek Ankara İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlk ve Orta Okulunun 4. sınıflarında öğrenim gören 73 öğrenci ve yine MEB Ankara Sincan İlk Genel Meclisi İlk ve Orta Okulunun 4. sınıflarında öğrenim gören 101 öğrenci olmak üzere toplam 174 öğrenciye uygulanmıştır. Uygulamanın sonucunda Taslak Ölçeğin Toplam Güvenilirlik katsayısı Cronboch Alpha = 0,92 olarak belirlenmiştir. Ölçeği oluşturan 31 maddenin, madde toplam korelasyonları 0,25 ile 0,74 oranında değerlendirilmiştir. Yine bu ölçümde negatif olan 5. maddenin madde toplam korelasyonu ,006 gibi çok düşük bir değer olmasından dolayı ölçekten çıkarılmıştır. Tutum Ölçeği 17(+) ve 13(-) olmak üzere toplam 30 madde ile son şeklini almıştır. Ölçek, deney ve kontrol grubunda ön ve son uygulama olarak paralel zamanlarda gerçekleştirilmiştir.

2.5. Araştırmanın Uygulanması

Araştırmanın uygulama basamağı hem kontrol hem de deney grubunda Görsel Sanatlar Dersi öğretmeni tarafından haftada 1 ders saati olmak üzere toplam 8 haftada 8 ders saati olarak gerçekleştirilmiştir. Bu süreye tutum ölçeğinin ön ve son testlerinin uygulanması dahil edilmemiştir. Tutum ölçeği okulun belirlediği zamanlarda çalışma öncesi ve çalışmanın bitiminde ders öğretmeni tarafından uygulanmıştır.

Kontrol grubunda deneysel bir işlem uygulanmamış, MEB tarafından uygulanan program kapsamında görsel sanatlar öğretmenin tasarladığı biçimde öğretim yapılmıştır. Kontrol grubunda gerçekleştirilen görsel sanatlar eğitimi sürecinde, ilköğretim 4. sınıf Görsel Sanatlar Dersi öğretim programında yer alan kazanımlar dikkate alınarak “Renklerin ve Motiflerin Dili” ünitesi dersin öğretmeni tarafından öğrenci merkezli olarak işlenmiştir.

Deney grubunda ise “Renklerin ve Motiflerin Dili” ünitesi kapsamında disiplinlerarası yaklaşım benimsenerek “Fen ve Teknoloji, Matematik, Türkçe, Müzik, Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar” Derslerinin ilgili kazanımları disiplinlerarası yaklaşıma göre ilişkilendirilmiştir. Ders öğretmenin disiplinlerarası yaklaşım ile ilgili bilgi ve deneyim sahibi olmasından dolayı, bu çalışma için yeterliliğe sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda MEB tarafından uygulanan program kapsamında disiplinlerarası yaklaşım benimsenerek, sıralanan derslerin belirlenen kazanımları ilişkilendirilmiş ve ders etkinlikleri hazırlanarak uygulanmıştır. Ders planının hazırlanma aşamasından etkinliklerin uygulama çalışmasının tamamlanma aşamasına kadar tüm basamaklar disiplinlerarası yaklaşım doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırma verilerinin analizinde deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersine yönelik toplam tutum puanlarının gruplara (deney-kontrol), ölçümlere (öntest-sontest) ve bunların ortak etkisine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo-1’de yer almaktadır. Ayrıca öğrencilerin “Görsel Sanatlar Dersine Yönelik Tutum Ölçeği”nden aldıkları ön ve son uygulama ortalama puan ve standart sapma değerleri Tablo-1’de verilmiştir.

Tablo-1: Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi Tutum Ölçeğinden Aldıkları Öntest-Sontest Ortalama Puan ve Standart Sapma Değerleri

GRUP	ÖNTEST			SONTEST		
	N	\bar{X}	S	N	\bar{X}	S
Deney	21	95,00	18,02	21	99,71	14,13
Kontrol	21	87,67	20,99	21	79,05	21,35

Tablo-1’de görüldüğü üzere, deney grubu öğrencilerinin deney öncesi toplam tutum ölçeği ortalama puanı \bar{x} =95.00 iken, bu değer deney sonrasında \bar{x} =99.71 olmuştur. Kontrol grubundaki öğrencilerin sırasıyla \bar{x} =87.67 ve \bar{x} =79.05’dir. Buna göre deney grubu

öğrencilerinin tutum puanlarında bir artış gözlenirken kontrol grubu öğrencilerinin düzeylerinde az da olsa bir düşüş gözlemlendiği söylenebilir.

İki ayrı deneysel işleme maruz kalan öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi tutum puanlarında deney öncesine göre, deney sonrasında gözlenen söz konusu değişimlerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin çift yönlü varyans analizi sonuçları Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo-2: Görsel Sanatlar Dersi Öntest - Sontest Tutum Puanlarının ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Gruplar Arası	18315,286	41			
Grup (D/K)	4116,000	1	4116,000	11,595	,002
Hata	14199,286	40	354,982		
Gruplarıçi	15224	42			
Ölçüm (Öntest-Sontest)	80,048	1	80,048	,225	,638
Grup* Ölçüm	933,333	1	933,333	2,627	,113
Hata	14210,619	40	355,265		
Toplam	33539,286	83			

Tablo-2 incelendiğinde, araştırmanın daha önce belirtilen sorularına ilişkin bulgular aşağıda verildiği şekilde açıklanabilir.

1. Deney ve kontrol grubunun deney öncesi ve deney sonrası öntest ve sontest toplam tutum ölçeği puanları arasında anlamlı bir fark vardır [$F_{(1-40)} = 11.595$; $p < 0.05$]. Bu bulgu, deney ve kontrol gruplarında bulunan öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine ilişkin tutum puanlarının ölçüm ayrımı (deney öncesi ve deney sonrası) yapmaksızın farklılaştığını gösterir. Bu fark sontestler açısından deney grubu lehine anlamlıdır.
2. Öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi tutum puanları ile ilgili olarak, öntest – sontest ortalama tutum puanları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F_{(1-40)} = .225$; $p > 0.05$]. Bu bulgu, grup ayrımı yapmaksızın öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi’ne ilişkin tutumlarının uygulanan öğretim modeline bağlı olarak değişmediği şeklinde yorumlanabilir.
3. Tablo- 2’deki analiz sonuçlarına göre iki ayrı öğretim modelinin uygulandığı deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi’ne ilişkin tutum puanlarının deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık göstermediği, yani farklı işlem gruplarında (deney ve kontrol grubu) olmak ile tekrarlı ölçümler faktörlerinin Görsel Sanatlar Dersi’ne ilişkin tutum düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olmadığı bulunmuştur [$F_{(1-40)} = 2,627$; $p > 0.05$]. Bu bulgu, disiplinlerarası yaklaşım ile MEB programı kapsamında öğretmenin tasarladığı öğretimi uygulamanın öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersi’ne ilişkin tutumlarını değiştirmede benzer etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Yani, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine ilişkin tutumları denemelere bağlı olarak farklılık göstermemiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç

Araştırmanın bulgularında; deney grubu ile kontrol grubunda iki ayrı öğretim modelinin uygulanmasının her iki grup öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi'ne ilişkin tutum puanlarının, deney öncesinden sonrasına anlamlı farklılık göstermediği şeklinde tespit edilmiştir. Bu durum deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Görsel Sanatlar Dersi'ne ilişkin tutum düzeyleri üzerindeki ortak etkilerinin anlamlı olmadığı ve tutumlarını değiştirmede benzer etkilere sahip olduğunu göstermektedir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin Görsel Sanatlar Dersine ilişkin tutumlarının denemelere veya uygulanan yönteme bağlı olarak farklılık göstermediği şeklinde anlaşılmaktadır. Ancak tutum kavramının kapsam ve boyutu düşünüldüğünde deney ve kontrol grubu arasında ulaşılan bulgunun öğretim modeli dışındaki farklı etkenlerden de olabileceği düşünülebilir. Bu çalışmanın süresinin kısalığı ve tutum kavramının kısa sürelerde değişim göstermeyecek kadar kapsamlı olması da bu sonucun çıkmasında etken olabilir. Ayaydın ve Özsöy, (2011), Uçaner, (2011), Balaban Salı (2006), Özsoy ve Şahan'ın (2009) da ifade ettikleri gibi tutumların olumlu ya da olumsuz yönde değişiminin süreye bağlı olduğu düşünülürse bunun için daha uzun bir sürenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Görsel Sanatlar Dersinde olumlu yönde oluşabilecek tutum değişimini hızlandırabilecek diğer etkenlerde, farklı materyaller, uygulanan teknik, eğitim ortamı, eğitici uygulamalar olabileceği gibi okul ortamı dışında, sosyal ortamı da içine alan geniş bir çevrenin gerekliliği düşünülebilir. Bu çevrenin oluşmasında, sadece sanatla bağlantılı değil sosyal iletişimin olabileceği her türlü etkinlik yararlı olabilir. Ayrıca, farklı disiplinler ilişkilendirilerek yapılan daha uzun süreli çalışmalarda, öğrencilerin okula karşı tutumlarının olumlu yönde etkilendiği ve çalışma sürecinin bitiminde farklı ve olumlu sonuçlara da gidilebildiği görülmektedir.

Schubert ve Melnick (1997) ile Gilbert'in (1989) disiplinlerarası yaklaşımı öğretim modeli olarak benimseyerek yaptıkları çalışmalarda; öğrencilerin, öğretmenlerin derslere, okula karşı ilgi ve coşkularının arttığını belirtmektedirler. Ayrıca öğrencilerin öğrenme, keşfetme ve anlamayı eğlenerek yaşadıkları, derslere devamsızlığın azaldığı gibi ev ödevleri hazırlama oranının arttığı, okula karşı olumlu tutumların geliştiği bu durumdan etkilenen öğretmenlerin de daha yaratıcı ve coşkulu hale geldiklerini ifade etmektedirler. Özkök'ün (2004), yaptığı çalışmada; öğrencilerin modele sosyal, bilişsel, duyuşsal tepkileri araştırılmış ve sanat merkezli, farklı disiplinleri bütünleştiren öğrenme ortamlarının öğrenme üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu ifade edilmiştir. Aynı şekilde Demirel ve diğ. (2008) yaptıkları disiplinlerarası çalışmalarda uygulanan etkinliklerin, öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duyuşsal gelişimlerine olumlu katkılar getirdiğini saptamışlardır. Yine Aslantaş ve Karabiber (2011) disiplinlerarası uygulamaların, öğrenme sürecinde öğrencilerin etkin olarak rol almasına, öğretmenin rolünde de olumlu değişimlere yol açtığını ifade etmektedirler. Bu durumun tutum kavramı içinde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlar düşünüldüğünde öğrencilerin dolaylı olarak derse karşı tutumlarına olumlu katkılar sağlayacağı söylenebilir. Bununla birlikte alanyazında disiplinlerarası çalışmalarda öğrencilerin okula ve derse, ödev yapmaya vb. konularda olumlu tutum geliştirmeleri görülürken diğer taraftan öğretmen hatta okul idarecileri ve ailelerin de okula karşı tutumlarında olumlu değişime sebep olduğu dikkati çekmektedir. Yarımcı (2011) ise görsel sanatlar eğitiminde disiplinlerarası yaklaşıma dayalı çalışmalarla öğrencilerin motivasyonlarının artırılabilirliğini belirtmektedir.

Bu araştırmada altı ders disiplinlerarası yaklaşım benimsenerek ilişkilendirilmiş ve ders etkinlikleri bu doğrultuda hazırlanarak uygulanmıştır. Uygulanan eğitim programının hedef ve amaçları dikkate alınarak daha farklı derslerin ilişkilendirilmesi ile farklı sınıf düzeyinde de başka çalışmalar yapılabilir. Bu şekilde öğrencinin derse olumlu eğiliminin gelişmesi sağlanabilir. Böylece eğitim ortamının eğitmen, öğrenci ve diğer etkenler yönünden başarı ve verimi artırabilir. Bu düşünceleri destekler nitelikte Özkök (2004) de yaptığı araştırmasında farklı disiplinleri bütünleştiren öğrenme ortamlarının öğrenme üzerinde olumlu etkilere sahip olduğunu ifade ederken, Demirel ve diğ. (2008) de bu ifadeyi destekler şekilde öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yönlerine olumlu katkılarının olduğunu, derse yönelik olumlu tutumların geliştiği, öğrencilerin derslerden keyif aldıklarını belirtmektedirler. Duman ve Aybek (2003) yaptıkları çalışmada disiplinlerarası çalışmaların farklı derslerin bilgilerini ilişkilendirildiği ve günlük yaşamda hangi alanlarda kullanılacağını daha iyi anlamaya başladıkları için, öğrencilerin sevmediği derslerin zevkli hale gelebileceğini ifade etmektedirler. Bu durumun uzun sürede öğrencinin derse ve okula tutumuna olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

Yarımca (2011), Aslantaş ve Karabiber (2011), Gür (2003) ile Kasap (2002) disiplinlerarası çalışmaların öğrencilerin kendilerini ifade etme ve sosyalleşmesi ile güven duygularının güçlenmesi yönünden olumlu katkılarının olduğunu ifade etmektedirler. Schubert ve Melnick (1997) ile Gilbert (1989) yaptıkları disiplinlerarası çalışmalarda; öğrencilerin, öğretmenlerin derslere ve okula karşı ilgilerinin arttığını, öğrencilerin okula karşı olumlu tutumlarının geliştiğini ve bu durumdan etkilenen öğretmenlerin de daha yaratıcı olduğunu ifade etmektedirler.

Bu araştırmalarda görüldüğü gibi tutumların değişim geçirmesi özellikle olumlu değişimler uzun eğitim sürecini gerektirmektedir. Tutumlar, aile ortamından başlayarak yaşamın her döneminde çevre ile iletişim halinde olunması ile şekillenir ve değişirler. Eğitim ortamlarında sadece öğrencinin tutumunun olumlu değişiminin yanında öğretmen hatta okul idarecileri ile çalışanları ve ailelerin tutumlarının da olumlu değişimler yaşaması zorunludur. Çünkü iletişim halinde olan bireyler çevresinden etkilenir ve çevresini etkilerler. Bu sebepten sadece öğrenci boyutunda değil öğrencinin eğitim ortamında iletişim halinde olduğu diğer bireylerin tutumları boyutunda da önemlidir. Uzun dönemde öğrenci tutumlarının olumlu yönde değişimi için sadece öğretim program ya da modeli ile değil öğrenciyi her boyutu ile saran çevre açısından da düşünmek gerekmektedir.

4.2. Öneriler

Araştırma Sonucunda Aşağıdaki Öneriler Sunulmuştur.

1. Araştırmada disiplinlerarası yaklaşımın uygulandığı çalışmanın öğrencilerin derse ilişkin tutuma etkisinin anlamlı çıkmaması, bu konuda daha uzun süreli çalışmalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.
2. Benzer çalışma farklı sınıf düzeylerinde denenebilir.
3. Araştırmada altı disipline ait kazanımlar bir tema etrafında bütünleştirilmiştir, benzer çalışma farklı derslerin bütünleştirilmesi ile de denenebilir.

4. Araştırmacının gözlemlerine dayanarak Görsel Sanatlar Ders saatinin artırılması konusunun ele alınması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, A. (2006). *Bilgisayar Destekli Eğitim Yapmaya İlişkin Tutum Ölçeği*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 111(II), 34-43.
<http://www.webcache.googleusercontent.com> adresinden 23.09.2010 tarihinde indirilmiştir.
- Arslantaş, B. (2007. 11-12 Mayıs) *ilköğretim 4. sınıf beden eğitimi disiplinlerarası öğretim*. The international symposium on physical education and sports teaching in eu-bologna process. 11-12 Mayıs 2007
- Aslantaş, S., ve Karabiber, B. (2011). *The story of water*. 33rd InSEA World Congress Budapest, Hungary, June 24th -June 30th.
- Ayaydın, A. ve Özsöy, V. (2011). Çoklu zeka kurumuna dayalı öğretimin ilköğretim 6. sınıf Resim-iş Dersinde öğrenci tutumuna etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 9(3), ss. 497-518
- Balaban Salı, J. (2006). Tutumların öğretimi. (1.basım) A. Şimşek (Ed.). *İçerik türlerine dayalı öğretim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss. 133-162.
- Buschkule, C.P. (2007). *Die welt als spiel. Theorie und praxis künstlerischer bilding II. kunstpädagogik*. Oberhausen: Athena-Verlag.
- Beykal Orhun, F. (2004). Resim-iş Dersine ilişkin tutumların ölçülmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (15), ss. 19-29
- Colbert, C. (1997). Visual arts in the developmentally appropriate integrated curriculum. H.Hart Craig, C.Diane, Burts and R. Charlesworth (Eds.), *Integrated curriculum and developmentally appropriate practice birt to age eight*. (pp.201-223). State University of New York Pres.
- Coşkun Diker Y. ve Demirel M. (2009). *Proje tabanlı öğrenme ile desteklenen disiplinlerarası öğretim yaklaşımına ilişkin bir durum çalışması*.
<http://www.eab.org.tr/eab/oc/egtconf/pdfkitap/pdf/571.pdf> adresinden 02.09.2010'de alınmıştır.
- Coşkun Keskin, S. ve Öztuna Kaplan, A. (2007). *İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin teknolojik değişimin etkileri üzerine eleştirel düşünceleri: disiplinlerarası bir yaklaşım*. Edu7. 2(2)
<http://oldweb.yeditepe.edu.tr> adresinden 26 Kasım 2010'da alınmıştır.
- Çelik, H. ve Ceylan, H. (2009). Lise öğrencilerin Matematik ve Bilgisayar tutumlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (26), ss.92-101
- Delier, A. (2005). *Sanat eğitiminde disiplinlerarası yaklaşımlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demir, K. (2008). *Bütünleştirilmiş öğretim programının işbirliğine dayalı ve proje tabanlı öğrenme yaklaşımıyla uygulanmasının etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirel, Ö., Tuncel İ., Demırhan C. ve Demir K. (2008). *Çoklu zekâ kuramı ile disiplinlerarası yaklaşımı temel alan uygulamalara ilişkin öğretmen-öğrenci görüşleri*. Eğitim ve Bilim 2008, Cilt 33(147), <http://egitimvebilim.ted.org.tr> adresinden 24.08.2010'de alınmıştır.
- Duman, B. ve Aybek, B. (2003). *Süreç temelli ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımlarının karşılaştırılması*. Muğla üniversitesi SBE dergisi güz, 2003 Sayı:11 <http://www.mu.edu.tr> adresinden 24.08.2010'de alınmıştır.
- Duran, E. (2003). *Tema merkezli öğretimin öğrenci erişimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erinç, M. S. (1994). Eğitsel bir etken olarak güzel sanatlar eğitiminin geleceği., İ.San.(Ed.). *Eğitsel etken olarak güzel sanatlar. Sanat eğitiminin geleceği*. Ankara. Mert Matbaası, ss.153-158
- Gilberd, J. C. (1989). "A two-week K-6 interdisciplinary unit." *interdisciplinary vurriculum: design and implementation*. Printed by: Edward Brothers, Inc.

- Gömlüksiz, M.N. ve Kan A.Ü. (2007). *Yeni ilköğretim programlarının dayandığı temel ilke ve yaklaşımlar*. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları; 2007.
www.<http://webcache.googleusercontent.com> adresinden 17.09.2010'de alınmıştır.
- Gür, T.M. (2003). Araştırma ve eğitiminde disiplinler arası, O.N. Baburoğlu (Ed.). Dicleli, Z. (Çev.) *Eğitimin geleceği; üniversitelerin ve eğitimin değişen paradigması*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları, ss.181-209.
- Huntley, (1999). Theoretical and empirical investigations of integrated Mathematics and Science education in the middle grades with implications for teacher education. *Journal of Teacher Education*. Vol. 50, No.1.
- İşler, A.Ş.(2004). *Sanat eğitiminde disiplinlerarası tematik yaklaşım*. Milli Eğitim Dergisi 163, 1-10
<Http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/163/isler.htm> Adresinden 02 Eylül 2010'de alınmıştır.
- Kasap, H. (2002, 27-29 Ekim). *Beden eğitimi yoluyla disiplinlerarası öğretim*. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi. Seminerler ss: 30-45 Antalya. <http://74.125.155.132> adresinden 07.09.2010'da alınmıştır.
- Kırıçoğlu, O. (2009). *Sanatta kültür ve yaratıcılık, görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi*. (1. basım). Ankara: Pegem A Yayınları.
- Krong, S.L. (1995). *"Art" the integrated early childhood curriculum*. Mc Graw – Hill, Inc.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı*. (2007). Görsel Sanatlar Dersi 1-8. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Mülayim, S. (1994). *Sanata giriş*. (2.basım). İstanbul: Bilim Teknik Yayınevi.
- Özkök, A. (2004). *Disiplinlerarası Yaklaşım Dayalı Sanat Eğitiminin Yaratıcı Problem Çözme Becerisine Etkisi ve Model Önerisi*. Yayınlanmamış Doktra Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özcan, H. ve Kocakulah M. S. (2007, 17 Kasım) *Fen ve Teknoloji Dersine Yönelik Geliştirilen Tutum Ölçeği ile İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Fen ve Teknoloji Dersine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Eğitimde Yeni Yönelimler*. "IV. Yapılandırmacılık ve Öğretmen" Özel Tevfik Fikret Okulları, Ankara.
- Özsoy, V., ve Şahan M. (2009). *Çok alanlı sanat eğitimi yönteminin ilköğretim 6. Sınıf resim-iş dersinde öğrenci tutumuna etkisi*. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(1), ss. 205-226.
- Özsoy, V. (2007). *Görsel sanatlar eğitimi* (2. basım). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Schubert, M.ve Melnick, S. (1997). *The art in curriculum integration: Paper presented at the Annual Meeting of the Eastern Educational Research Association, Hilton Head, SC*.
- Tertemiz, N. (2004). *Çoklu zekâ kuram'ına göre bütünleştirilmiş etkinliklerin öğrenci başarıları üzerindeki etkisi*. Eğitim ve Bilim. (134), ss.1-10, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları
- Tertemiz, N. (2003). *Bir tema etrafında farklı disiplinlerin çoklu zekâ kuramına göre bütünleştirilmesi*. <http://matder.org.tr> adresinden 09 Haziran 2010'de alınmıştır.
- Tertemiz, N. ve Çakmak M. (2001). *Bütünleştirilmiş program modelleri ve ilköğretim Matematik Dersi*. Eğitim-Sanat-Kültür. Milli Eğitim. (Kasım-Aralık), ss.34-41, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- Uçal Canakay, E. (2006, 26-28 Nisan). *Müzik teorisi dersine ilişkin tutum ölçeği geliştirme*. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu. Pamukkale, <http://74.125.155.132> adresinden 23.09.2010'da alınmıştır.
- Uçaner, B. (2011). *Eğitim fakültesi müzik eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin "Türk müzik tarihi" dersine yönelik Tutum ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri, Ankara.
- Yarımca, Ö. (2011) *Disiplinlerarası yaklaşıma dayalı bir durum çalışması*. Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi (25), 2011 ss. 1-22 Web: <http://www.akademikbakis.org> adresinden 04 Kasım 2011'de alınmıştır.
- Yıldırım, A. (1996). *Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. (12), ss.89-94. <http://www193.140.216.63> adresinden 24.08.2010'da alınmıştır.
- Yılmaz, M. (2010). Görsel sanatlar eğitiminde motivasyon sanat eğitiminde kopya ve taklit. *Özel Öğretim Yöntemleri: Görsel Sanatlarda Teknik ve Yöntemler*: K. Artut (Ed.). Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 193-298

- Yorks, P. ve Follo, E. (1993). *Engagement rates during thematic and traditional instruction*. ERIC Document Reproduction Service
- Wolters, P. İ. (1994). Eğitsel etken olarak güzel sanatlar. Gelecek için düşünölen bir okulda kültürel ve estetik eğitim. *Sanat Eğitiminin Geleceği*. İ. San. (Ed.). Ankara: Mert Matbaası, ss. 25-28.